

"היא הייתה אישה מרשימה והמשיכה למרות המחלה, לטפח את עצמה". אגנס ז"ל

אמא. קווים לדמותה

הוא החיה בי מחדש את התקופה הזאת.
היו לך רגעים שחשבת, שאולי היית צריך לומר לה עוד משהו שלא נאמר?

"לא היו לי רגעי חרטה. הכל נאמר ונעשה ולא יכולתי לעשות דברים אחרת. היה אפילו דו שיח ביני לבינה במהלך הציור. הרגשתי אותה חיה איתי בסטודיו. תוך כדי עבודה חייתי את הרגעים האלה מחדש".

מה אמרו אנשים על העיכוב שלך בנושא כל כך רגיש?

"שזה נורא מדכא וכבד, ושלא כדאי לי, אבל לא הרגשתי כך. ראיתי את הציור כמשהו חשוב, שנותן לי עידוד וכוח. היה המון כוח באופן שבו היא התמודדה עם המחלה. זאת הייתה ממש הישרדות של אישה, שעברה הרבה בחיים שלה. היא התמודדה ולא ריחמה על עצמה".

היה בך תסכול על כך שאתה, כרופא, לא יכול לעזור לה?

"לא. היה לה גידול מסוג שאינו ניתן לריפוי. לא יכולתי לעשות דבר. היא הייתה בת 85 וחיה חיים יפים, מלאים ובריאים. לא הייתה לי סיבה להילחם, לא כרופא ולא כבן. בהתחלה לא סיפרנו לה, חשבנו שהידיעה עלולה להזיק לה, אבל בהמשך קראנו לה למחלה בשמה. היא קיבלה את זה, ובדרכה שלה חשבה שתצא מזה, למרות שלא התעלמה מהשינויים הגופניים. לא היו לנו שיחות על המוות, רק שיחות על העבר, על מה שהיה, על כל מה שהיה צריך להיאמר ולא נאמר".

אמא שלך אמרה משהו? ידעה שזה הסוף?
"מדי פעם היא אמרה, אבל לא מילים קשות של מוות. היא קיבלה את הסוף בהבנה. לא היו גילויים אבל היה המון חום, שמאוד חיזק את שנינו".

מה שינה בך המוות שלה?
"חל בי שינוי דרמטי. הבנתי שאני קשור פחות לכסף ולרכוש, ושאני רוצה לצייר יותר ויותר. כשאני מצייר אני מאוד שלם עם עצמי".

למה אתה הכי מתגעגע?
"לאוכל שלה. החלטתי לא לקחת שום דבר מהבית שלה, אבל מירה אשתי לקחה כמה כלים ואת כל ספרי הבישול. רק לאחרונה התחלנו לחזור לספרים ולמאכלים והצלחנו לשחזר. זה אמנם לא בדיוק אותו דבר, אבל מזכיר ומרגש".

היא הייתה אישה שאנשים מאוד אהבו, מזמינה ומחבקת, למרות שהחזות שלה הייתה מרוחקת משהו.

פרידה אחת, פרידה שנייה

ב־5 במאי 2007 נפטרה אגנס באמסטרדם בבית אבות יהודי. ורטהיים היה ליד מיטתה של אמו ברגעיה האחרונים. "ישבתי לידה לילה שלם עד שנשמה את הנשימה העמוקה האחרונה שלה". אז עדיין לא ידע, שמה שיעזור לו להתמודד עם לכתה יהיה החייאת הרישומים שבהם צייר אותה.

"אני די בר מזל, שאת תהליך הפטירה של אמא יכולתי ללוות באופן הזה. זה סוג של פרידה שנמשך כה שישה חודשים, מאוקטובר 2006 עד מאי 2007. זאת הייתה תקופה מאוד קשה וטעונה. למעשה, סגרתי בחודשים האלה את תקופת ילדותי".

אבל הפרידה האמיתית הייתה כשסיימת לצייר.

"אפשר לומר שהציור היה תהליך הפרידה השני.

ילדות באמסטרדם.
ורטהיים ואמו ■
צילום מהאלבום המשפחתי

"ראיתי איך היא משתנה, מרזה ומאבדת מהיופי המופלא שלה, ויחד עם זאת נלחמת לשמר את מה שעוד נותר, לא מרפה לא מוותרת. היא המשיכה למרוח לק על הציפורניים, להתאפר ולסדר את השיער"

הוקסמתי מהיצירות של גדולי הציירים ההולנדים מהמאה ה־17 וניסיתי את כוחי ברישומים ועזרים וביציורי שמן בהשראתם. אחר כך עברתי לצילום ואפילו חשבתי ללכת ללמוד ציור ואמנות, רציתי להיות צלם אופנה, אבל אמא לחצה שזה לא מספיק רציני, היא רצתה שאהיה רופא. כשהתחלתי ללמוד רפואה סגרתי את התחום, אפילו מכחול אחד לא נשאר לי בבית. 30 שנה לא ציירתי אף לא ציור אחד".

הדחף לצייר התעורר בעוצמה מחדש בקיץ 2005, כשוורטהיים נסע לנורווגיה עם משפחתו ונחשף לעוצמת הטבע. כששב הביתה, החל לצייר נופים ולשחזר את שראו עיניו. "לקחתי כמה שיעורי ציור ופתאום הכל התחיל לזרום, כאילו נפרץ איזה סכר. בניתי סטודיו בבית והתחלתי להקדיש זמן לנושא. זה נשמע קצת קיטשי, אבל מאז אני לא יכול ללכת לישון בלי שציירתי כמה שעות. אני פשוט זקוק לציור".

למדת ציור בצורה מסודרת?
"לא, למעט תקופת הדרכה קצרה אבל משמעותית עם האמנית נטע ליברשפה. גדלתי על הציורים של רמברנט והאנס ואני איש של מוזיאונים ושל אמנים מודרניים. כנראה שאני לוקח מכל דבר מעט לעצמי".

הולנד-ישראל וחזור חלילה

אגנס נולדה בשנת 1921 בגרמניה. כשהייתה בת 12 נדרה המשפחה להולנד. את ימי המלחמה העבירו בתקופות מסתור ארוכות בדרום הולנד. בשנת 1958 נישאה ובני הזוג השתקעו בהאג.

ורטהיים הצעיר נולד בפברואר 1959. "כשהייתי בן שלוש, אמא שלי התגרשה ויחד עם סבתא שלי עברנו לגור בארץ", הוא מספר. "את אבי לא ראיתי שוב מאז. אחרי שנתיים בישראל, סבתא שלי נפטרה, ואמא החליטה לחזור להולנד כדי לסיים כמה עניינים. במהלך הביקור היא הכירה גבר עם שני ילדים בוגרים ונישאה לו. חזרנו לאמסטרדם והאיש הזה בעצם הפך לאבי הייתי אז בן שש, ואני זוכר את התקופה כנעימה מאוד. למדתי בתיכון יהודי ובהמשך סיימתי לימודי רפואה באוניברסיטה באמסטרדם. בשנת 1987, כשעליתי לארץ וחזרתי לחיות כאן, נזכרתי בכל הדברים קטנים שאהבתי פה: ריחות המכולת, מסטיק עלמה, הכל חזר אליי. הרגשתי שאני מגיע למקום מוכר ומקבל".

אבל אמא שלך נשארה שם.

"ולמרות זאת, הקשר איתה היה תמיד חזק והדוק. הוא התהדר עוד יותר בתקופה שהייתה חולה".

כילה, אתה זוכר סיפורים על תקופת השואה?
"כל הזמן. כשגדלתי, פשוט אמרתי לה שאני לא רוצה לשמוע יותר את סיפורי השואה. כילד היה לי קשה להכיל את סיפורי המלחמה ואת ההתמודדות שהיא עברה. היה בינינו קשר חזק וטוב, אבל היו דברים שלא דיברנו עליהם".

למשל?

"היא לא רצתה לדבר על אבא ועל כל מה שקרה ביניהם. היה לה מחסום רגשי. ברגע שהיא ידעה שאין לנו הרבה זמן יחד, נפרץ המחסום, גם שלה וגם שלי. זאת הייתה קירבה שנבעה מסגירת מעגל, ולפעמים לא צריך בשביל זה מילים. שעות ישבנו יחד, היא בשלה ואני מצייר, וככה, בין משיחות המכחול, סגרנו כמה פינות חשוכות. בתקופה הזאת הייתה בינינו התקרבות רגשית גדולה מאוד והיא נורא נפתחה אליי".

איזו אמא היא הייתה?

"אמא פולנייה חמה ורואגת, שתמיד גוננה ושמה רה עליי מכל רע. האמת היא שזה היה מאוד חונק. רק במרחק שנים ראיתי את הדברים כפרפורציות הנ' כונות. היא תמיד דאגה שלטובכם אותה יהיה כל מה שצריך. נתנה מעצמה. רצתה לרצות את כל העולם.

עמק הסיליקון

ורטהיים, כירורג פלסטי, מחלק את זמנו בין הקליניקה שלו ברחובות לבין הסטודיו שלו במושב קדרון.

למה בחרת דווקא בכירורגיה פלסטית?

"בסוף הסטאז', אותו עשיתי בבית חולים באמסטרדם, הרגשתי שאני רוצה לעשות משהו יצירתי. כך נפלה הבחירה. כירורגיה פלסטית עוסקת בעיקר בשחזור צלקות, תאונות ושפה שסועה. החלק האסתטי התפתח רק ב־20 השנים האחרונות".

צייר ופלסטיקאי, זאת אותה הגברת בשינוי אדרת?

"אין ספק שיש המון חיבורים. כשאני מנתח, יש לי תמונה בראש ואני עובד בצורה מדויקת ומתוכננת. בתור מנתח אני לא יכול להרשות לעצמי את החופש שיש לי כצייר. אלה דברים שמחוברים זה לזה, אם כי אפשר להיות מנתח פלסטי מעולה, בלי לדעת לצייר קו אחד. לדברי ורטהיים, הוא מסרב להיות חלק משיגעון ה"על הסכין", שבו כולם מנתחים הכל, וכל המרבה הרי זה משובח. "יש הרבה מאוד דברים שלא עשיתי ולא אעשה. למשל, ניתוחים שפוגעים בבריאות, כמו הגדלות חזה מוגזמות, עם שתלים ענקיים, או ניתוחים להשתלת סיליקון בישבנים וברגליים. לאחרונה אני מתמקד רק בניתוחים שקשורים לפנים, כאלה שבעיניי יכולים לשפר לאדם את איכות החיים, להוסיף לו משהו שאבד לו. אני תמיד שוקל אם הטיפול סביר או לא".

מה יכול להיות לא סביר?

"אני מאוד סלקטיבי. חלק ניכר מהאנשים שבאים אליי אני דוחה על הסף, אם אני מבין שהצורך בניתוח מגיע מהסיבות הלא נכונות, או שאולי לא יוכלו להתמודד עם התוצאות. הכסף שולי בעיניי. אם אני שלם, אני אנתח, ואם לא אז לא. אנשים באים אליי ושואלים, 'מה אתה חושב שאני צריך לנתח?'. אני אף פעם לא עונה לשאלה הזו. אני משיב ב'מה אתה רוצה לשנות?'".